

Nr 217.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående vissa anslag till folkskoleväsendet för budgetåret 1943/44; given Stockholms slott den 21 april 1943.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Gösta Bagge.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 21 april 1943.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WIGFORSS, MÖLLER, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF.

Efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet anför här efter chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Bagge.

Under åttonde huvudtiteln, punkterna 155 och 160, har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, i avbidan på den proposition i ämnet, som kunde varda riksdagen förelagd, beräkna för budgetåret 1943/44

dels till Folkskolor m. m.: Bidrag till avlöning åt lärare för vid statsunderstödda sjukvårdsanstalter och vid vissa barnhem intagna barn i skolåldern ett förslagsanslag av 200,000 kronor;

dels ock till Folkskolor m. m.: Bidrag till inackordering av skolbarn i skolhem, arbetsstugor eller enskilda hem ett förslagsanslag av 1,850,000 kronor. Jag anhåller att nu få ånyo anmäla dessa anslagsfrågor.

1. Bidrag till avlöning åt lärare för vid statsunderstödda sjukvårdsanstalter och vid vissa barnhem intagna barn i skolåldern.

Detta anslag är för innevarande budgetår uppfört med 200,000 kronor.

Med anledning av en av besparingsberedningen såsom eget yttrande överlämnad, av särskilda utredningsmän utarbetad promemoria angående den på sjukhus, barnhem m. fl. bedrivna undervisningsverksamheten anbefalldes Kungl. Maj:t den 30 juni 1942 skolöverstyrelsen att verkställa utredning rörande möjligheterna att åstadkomma besparingar på förevarande område.

Skolöverstyrelsen har den 27 mars 1943 avgivit utredning i ämnet.

Departement-
schefen.

Den av besparingsberedningen väckta frågan om vissa besparingsåtgärder beträffande undervisningen vid ifrågavarande anstalter hinner icke färdigberedas i så god tid, att denna fråga och vad därmed sammanhänger lämpligen kan underställas innevarande års riksdag. Med hänsyn härtill torde förevarande anslag för nästa budgetår böra uppföras med oförändrat belopp, 200,000 kronor.

2. Bidrag till inackordering av skolbarn i skolhem, arbetsstugor eller enskilda hem.

G ä l l a n d e s t a t s b i d r a g s g r u n d e r (kungörelsen 1935: 448). Statsbidrag utgår med 80 procent av skoldistriktens styrkta verkliga kostnader för inackordering. Om länsstyrelsen finner dessa kostnader överstiga vad som kan anses efter ortens förhållanden skäligt, skall statsbidraget dock utgå med 80 procent av en såsom skälig ansedd kostnadssumma.

Vid inackordering i skolhem eller arbetsstuga bestämmer Kungl. Maj:t det belopp, som skall anses motsvara inackorderingskostnaden. Detta belopp utgick intill den 1 mars 1940 med en krona men höjdes därefter till 1 krona 10 öre och är sedan den 1 januari 1941 fastställt till 1 krona 35 öre för barn och dag.

Skoldistrikt, som önskar erhålla statsbidrag för inackordering, skall före den 1 april närmast före det redovisningsår, för vilket bidrag sökes, ingiva ansökan därom till vederbörande folkskolinspektör. Denne granskar ansökningsen och vidarebefordrar den därefter till skolöverstyrelsen. Skolöverstyrelsen har att bestämma, för vilket antal inackorderingsdagar statsbidrag må utgå.

Statsbidrag rekvideras därefter i efterskott hos länsstyrelsen. Distriktet kan dock erhålla intill hälften av det beräknade statsbidraget i förskott. Rekvisitioner skola åtföljas av kvitton på de av skoldistriktet utbetalade inackorderingskostnaderna. Rekvisitioner skola granskas av folkskolinspektören, som har att tillse, att stadgade villkor äro uppfyllda samt att lämnade uppgifter äro riktiga.

Ansökningsproceduren hos skolöverstyrelsen behöver dock ej upprepas för barn, beträffande vilket överstyrelsen redan medgivit statsbidrag för ett tidigare budgetår, därest de omständigheter, som föranlett inackorderingen, äro i huvudsak oförändrade.

För inackordering av barn under 8 år utgår statsbidrag endast för inackordering i skolhem eller arbetsstuga, däremot ej för inackordering i enskilt hem, såvida ej barnet åtföljer äldre syskon eller hänvisats till skola med intagning endast vartannat år. Skolöverstyrelsen äger dock, när särskilda omständigheter prövas därtill föranledda, medgiva inackordering i enskilt hem av barn under 8 år även i andra än nyssnämnda fall.

I fråga satts ändring av statsbidragsgrunderna. I skrivelse den 9 april 1942 (nr 8, punkt 140) uttalade riksdagen med anledning av en inom andra kammaren väckt motion (II: 102), bland annat, att en närmare undersökning genom Kungl. Maj:ts försorg borde verkställas, huruvida en jämkning i de för skolbarnsinackordering gällande bidragsgrunderna kunde befinnas påkallad på grund av rådande krisförhållanden eller andra omständigheter. Skäl syntes riksdagen föreligga att i samband därmed upptaga även ett i motionen berört spörsmål om statsbidragsärendenas administrativa handläggning, i syfte att undersöka, om icke en förenkling härutinnan kunde komma till stånd, utan att likväl kravet på betryggande kontroll från statens sida eftersattes.

Skolöverstyrelsen har den 5 mars 1943 till ecklesiastikdepartementet inkommit med utredning i ämnet. Av utredningen inhämtas bland annat.

Innan 1935 års statsbidragskungörelse trädde i kraft, bestämde skolöverstyrelsen för varje skoldistrikt ett klumpbelopp för inackordering, som skoldistriktet ägde använda för inackorderingsverksamheten.

Så småningom visade det sig emellertid, att den vid fördelningen av statsmedlen för inackorderingen tillämpade ordningen var otillfredsställande och kunde leda till icke avsedda eller önskvärda resultat. När överstyrelsen tilldelade ett distrikt ett visst belopp avvägt med hänsyn till de beräknade totalkostnaderna för den av distriktet uppgjorda planen för inackorderingen, distriktets ekonomiska förhållanden och för ändamålet tillgängliga statsmedel, förutsatte överstyrelsen, att inackordering skulle i möjligaste mån anordnas enligt planen och att, om denna måste av ekonomiska orsaker beskäras, kommunen dock skulle även i sådant fall bestrida en skälig del av kostnaderna. Flertalet skoldistrikt följde säkerligen denna till synes självklara regel, men i en del distrikt ansåg man sig kunna tillämpa en annan ordning. Sedan statsbidraget blivit bestämt, begränsades inackorderingens omfattning så starkt, att det beviljade statsbidraget täckte hela eller nästan hela totalkostnaden för inackorderingen. I något fall krävde vederbörande lokala myndigheter, att barnens målsmän skulle bestrida exempelvis 15 procent av kostnaderna, varefter inackorderingen avpassades så, att det av överstyrelsen beviljade beloppet motsvarade 85 procent av kostnaderna. Även distrikt, som i den till överstyrelsen ingivna ansökan med plan rörande inackorderingen uppgivit, att distriktet skulle med avsevärt belopp bidra till kostnaderna, begränsade sedan inackorderingen till vad som kunde genomföras utan bidrag av kommunen.

De här relaterade förhållandena bibringade överstyrelsen den uppfattningen, att man icke lämpligen borde till de olika skoldistriktens förfogande ställa ett visst belopp, som de sedan ägde efter gottfinnande använda för inackordering av skolbarn.

Sedan skatteutjämningsberedningen i sitt i december 1932 framlagda principbetänkande ifrågasatt statens övertagande i väsentligt större utsträckning än dittills av kostnaderna för bland annat folkskoleväsendet, uppdrog Kungl. Maj:t den 3 januari 1934 åt särskilda sakkunniga att inom ecklesiastikdepartementet biträda med utredning och avgiva förslag i vissa frågor angående folkskoleväsendet. Både beredningen och de sakkunniga (1934 års folkskole-sakkunniga) upptogo till övervägande frågan om statsbidragens differentiering med hänsyn till kommunernas skattetryck men ställde sig avvisande till en sådan anordning.

Folkskolesakkunniga togo i samband med utredningen rörande statsbidrag till skolhusbyggnader principiell ståndpunkt mot differentiering av statsbidragen efter kommunernas bärkraft och vidhöllo denna ståndpunkt även beträffande övriga statsbidrag för folkskoleväsendet.

Statsmakterna anslöto sig till den princip angående grunderna för statsbidragen, som de sakkunniga förordat. Då 1935 års riksdag medgav en väsentlig höjning av den med statsmedel bestridda andelen av kostnaderna för folkskoleväsendet, beslutades nämligen, att statsbidragen skulle för vissa ändamål utgå med ett fast årligt belopp och för andra ändamål med en av riksdagen bestämd kvotdel av de verkliga kostnaderna, i bägge fallen lika för samtliga ifrågakommande skoldistrikt. För statsbidrag till skolskjutsar och inackordering fastställdes denna kvotdel till 80 procent av distriktets styrkta verkliga och som skäligen ansedda kostnader.

De skäl, som föranledde statsmakterna att år 1935 intaga ovan angivna ståndpunkt, kvarstå alltjämt och synas, i varje fall för ett bedömande av den nu föreliggande frågan, hava vunnit i styrka. När den utjämnning av skattetrycket, som genom differentiering av inackorderingsbidraget kunnat vinnas före år 1935, då man var oförhindrad låta bidragskvoten variera från exempelvis 40 till 80 eller ännu högre procent, icke ansågs uppväga de ogynnsamma verkningar och olägenheter av skilda slag, som systemet ansågs medföra, kan knappast en differentiering, som, om den nu skulle införas, måste hållas inom de snäva gränserna 80—85 eller möjligen i något enstaka undantagsfall 90 procent, motivera ett ändrat ståndpunktstagande. Överstyrelsen förutsätter nämligen, att man icke bör för något distrikt sänka bidragsprocenten, sedan den under lång tid varit fastställd till 80.

För överstyrelsen står det också klart, att det skulle vara synnerligen olämpligt att ändra de principiella grunderna för statsbidraget till *ett* visst ändamål men låta bidraget för andra liknande ändamål utgå enligt oförändrade grunder. Detta skulle innebära ett sönderbrytande av det nu bestående enhetliga systemet. De anslag till utjämnning eller lindring av den kommunala skattebördan, som staten kan bevilja, böra grundas på den totala uttaxeringen för ändamål, som äro ofrånkomliga eller eljest kunna godkännas, alltså i stort sett på sätt som sker vid fördelning av skatteutjämningsmedel åt synnerligt skatte-tyngda kommuner.

När statsbidraget för inackordering och skolskjutsar bestämdes till 80 procent av kostnaderna, föregicks beslutet härom av ingående överväganden angående de förmodade verkningarna av ett så högt statsbidrag. Man ville till staten överflytta så stor andel av kostnaderna, som lämpligen kunde ske, utan

att kommunens intresse för sparsamhet vid handhavandet av ifrågavarande angelägenheter riskerades. Särskild anledning till varsamhet i detta avseende föreligger också, då det gäller ett ändamål, där behovet är ett så tänjbart begrepp som fallet är beträffande inackordering och skolskjutsar, och där möjligheten från statens sida att utöva verksam kontroll är starkt begränsad.

Mängestädes är inackordering av barn för skolgång i folkskola en för befolkningen främmande tanke, och målsmännen vilja icke nöja sig med en skolorganisation, som kräver en sådan anordning. Men överstyrelsen har å andra sidan icke kunnat undgå att få den uppfattningen, att man inom vissa delar av riket har benägenhet att kräva inackordering av skolbarn, även där detta knappast kan motiveras med skolvägars längd eller svårframkomlighet. Stundom gäller det i sådana fall barn, som på grund av bristande vård och hemmets fattigdom rätteligen borde omhändertagas av vederbörande barnavårdsnämnd. Men även eljest torde det nog förhålla sig så, att den fria försörjning av barnen under en del av året, som inackordering innebär, kan anses som en starkt bidragande orsak till åtskilliga framställningar om inackordering. Man kan också utan risk för misstag antaga, att om skoldistriktens utgifter för inackordering minskades genom höjning av statsbidraget till 85 eller 90 procent av kostnaderna, åtskilliga skoldistrikt med i övrigt oförändrad skolorganisation skulle finna behovet av inackordering och av högre inackorderingsavgifter betydligt större än vad nu är fallet. Riktigheten av ett sådant antagande stödes i viss mån därav, att det förekommit, att skoldistrikt, som uppgjort en jämförelsevis omfattande plan för inackordering, funnit sig kunna reda sig med ungefär hälften av den planerade inackordering, då framställning om statsbidragets höjning från 80 till 90 procent av kostnaderna icke kunnat bifallas. Överstyrelsen hyser därför starka betänkligheter mot åtgärder, som skulle minska kommunernas ekonomiska ansvar för inackordering av skolbarn, särskilt som överstyrelsen finner en förenklad handläggning av ärendena synnerligen önskvärd. Detta önskemål kan nämligen knappast tillgodoses, utan att den centrala skolledningens översikt över hithörande förhållanden i viss mån försvåras.

Kristiden har visserligen medfört betydande ökning av kostnaderna för inackordering av skolbarn, men detta har redan tillfört skoldistriktet avsevärt höjda statsbidrag för ifrågavarande ändamål, i det att 80 procent av kostnadsökningen automatiskt bestrides av statsmedel. Höjdes statsbidraget till 90 procent av kostnaderna, skulle detta innebära, att staten i stort sett påtog sig hela och i vissa fall mera än hela kostnadsökningen, vilket överstyrelsen icke kan tillstyrka. Vad slutligen angår kostnaderna för barnens resor till och från inackorderingshemmet vill överstyrelsen som sin mening uttala, att de på sätt statsutskottet framhållit i utlåtande nr 128/1941 böra bestridas utan bidrag av staten.

Av det anförda torde framgå, att överstyrelsen icke finner anledning att — vare sig med avseende på endast vissa skattetyngda skoldistrikt eller beträffande samtliga av frågan berörda distrikt — framlägga förslag, åsyftande statens övertagande av större andel än åtta tiondelar av kostnaderna för inackordering av skolbarn. Vid sådant förhållande anser överstyrelsen det belopp, 1,850,000 kronor, som Kungl. Maj:t för ändamålet preliminärt upptagit i årets statsverksproposition, tillräckligt.

Skolöverstyrelsen erinrar i detta sammanhang om bestämmelsen, att statsbidrag i regel ej må utgå för inackordering i enskilt hem av barn under 8 år. Mot denna ordning hade klander ofta riktats, och det kunde icke förnekas,

att den medförde vissa olägenheter, bland annat försenad intagning i skola, vilket vållade större svårigheter i den mån skolorna bleve 7-åriga. Bestämmelserna hade sin grund i omtanke om de minsta barnen och deras behov av föräldravård, men då det syntes vara en allmän mening, att de åsyftade restriktiva föreskrifterna numera kunde utan risk för barnen undvaras, ville överstyrelsen icke motsätta sig deras upphävande.

Beträffande frågan om förenklad handläggning av inackorderingsärendena anför skolöverstyrelsen efter en erinran om gällande bestämmelser.

Vid utfärdandet av de nya bestämmelserna år 1935 genomfördes den anordningen, att barn, för vilka överstyrelsen en gång medgivit inackordering, icke ånyo behövde upptagas på ansökningen, så länge förhållandena voro i huvudsak oförändrade. Varje barn, som skulle inackorderas, kom således i regel att under sin skoltid endast en gång upptagas å ansökning till överstyrelsen i stället för tidigare fem eller sex gånger. Dessutom fordrades icke längre yttranden över ansökningarna från domkapitel och länsstyrelse utan endast från folkskolinspektören.

Ehuru sålunda betydande förenklingar av handläggningen av ärendena genomfördes år 1935, äro ytterligare ändringar i samma syfte numera behöfliga. Den nu gällande ordningen gör det nödvändigt, att skolstyrelserna uppgöra sina planer för inackorderingarna ett visst läsår så långt i förväg, att det verkliga läget vid den tidpunkt, då planerna skola tillämpas, icke kan säkert förutses. För folkskolinspektören och länsstyrelsen är granskningen av statsbidragsrekvisitioner synnerligen tidsödande på grund av svårigheten att för varje barn kontrollera, huruvida överstyrelsen tidigare medgivit inackorderingsbidrag för barnet i fråga. Den mindre omständliga och därför snabbare handläggning av ärendena, som är önskvärd, torde emellertid icke kunna genomföras utan en långt gående decentralisation av handläggningen. Ävenledes bör om möjligt fastställas sådana villkor för inackorderingsbidragets utgående, att detta liksom statsbidraget till bestridande av kostnaderna för centralisering av fortsättningsskolväsendet (kungörelsen 1932: 589) kan i viss utsträckning rekvireras hos länsstyrelsen, utan att ansökan och förhandsprövning av behovet av inackordering tidigare förekommit.

Den vanligaste anledningen till inackordering av skolbarn är, att vägavståndet från barnets hem till närmast belägna skola är så stort, att barnet icke kan eller bör dagligen, under den tid skolan är i verksamhet, gå denna väg fram och åter. Skiftande förhållanden såsom vägens beskaffenhet, barnets allmänna fysiska styrka m. m. kunna inverka på behovet av inackordering, men en statlig myndighet har icke stora möjligheter att vid bedömande av de enskilda fallen anpassa sitt beslut efter dessa förhållanden. Det bör dock kunna fastställas ett vägavstånd, som skall anses så betydande, att man icke bör från statens sida kräva, att skolbarnet skall gå till och från skolan, om skolstyrelsen anser inackordering för barnet behöflig, d. v. s., ansökan om inackordering bör med det givna vägavståndet praktiskt taget alltid beviljas. Beträffande alla sådana fall är i verkligheten förhandsansökan för prövning av inackorderingsbehovet obehöflig. Rekvisition av statsbidraget, åtföljd av föreskrivna uppgifter, bör utan sådan förhandsprövning kunna göras hos länsstyrelsen, som bör äga att efter prövning utanordna be-

loppet, sedan folkskolinspektören granskat rekvisitionen och vitsordat uppgifternas riktighet.

Då det gäller barn i åldern 10 till 13 eller 14 år, torde man kunna utgå ifrån att begäran om inackordering hela läsåret (möjligen med undantag i vissa fall för påskferierna) icke bör avslås, om skolvägen är minst 6 km lång. Detsamma bör enligt överstyrelsens mening gälla beträffande barn i åldern 7 till och med 9 år, om vägvståndet är minst 4 km. Överstyrelsen har i alla händelser säkerligen undantagslöst bifallit framställningar om inackordering i nu angivna fall. Av praktiska skäl bör dock icke föreskrivas, att rätten att erhålla inackorderingsbidrag för barn med minst 4 km skolväg strängt bindes vid åldern »icke fyllda tio år». Lämpligare är att bestämmelsen får avse barn i skolans tre lägsta klasser. Även om det nu medgives, att sagda vägvstånd, 4 respektive 6 km, berättiga till inackordering hela läsåret, kommer detta ingalunda att medföra, att inackordering anordnas för samtliga skolbarn, där de angivna förutsättningarna äro för handen. Många föräldrar vilja icke alls anlita inackordering för sina barn, och i andra fall kommer inackordering att som hittills begränsas till en viss tid av läsåret.

Emellertid är det icke så sällan nödvändigt, att inackordering anordnas för barn med betydligt kortare skolväg än här ovan angivits. De allmännast förekommande orsakerna härtill äro: vattendrag, som tidvis icke kunna befaras eller medgiva anordnande av skolskjuts, vägar och stigar, som vintertid äro oframkomliga eller åtminstone så svårframkomliga, att i alla händelser de mindre barnen icke kunna taga sig fram till skolan, fastän den dagliga skolgången icke möter några större svårigheter vid andra tider av året. Slutligen äro en del barn i kroppsligt avseende så klena, att även en jämförelsevis kort skolväg medför alltför stora ansträngningar för dem, vilket stundom brukar styrkas med läkarintyg.

Behovet av inackordering kan för senast här ovan avsedda grupper skolbarn växla från 30 å 40 dagar till nästan helt läsar. Preciserade bestämmelser, som angiva, om och i vilken utsträckning statsbidrag för inackordering under dylika förhållanden kan erhållas, torde icke kunna utfärdas, och att låta i dessa fall helt anstå med prövningen av behovet av inackordering och rätten till statsbidrag, tills länsstyrelsen, efter det inackorderingens förevarit, med anledning av den inkomna rekvisitionen beslutar om statsbidraget, anser sig överstyrelsen icke kunna tillråda. Ett förhandsbedömande av statlig myndighet angående inackorderingsbehovet finner överstyrelsen nödvändigt för dessa mycket växlande fall, men denna förhandsprövning torde med numera vunnen erfarenhet på området kunna anförtros åt folkskolinspektörerna, om anvisningar i ämnet utfärdas.

Det kan dock icke anses erforderligt, att förhandsprövningen varje år omfattar samtliga här avsedda barn, som böra inackorderas. Liksom nu är fallet, bör beviljat statsbidrag kunna få utan ny ansökan utgå några år, om förhållandena äro i stort sett oförändrade. Lämpligt synes vara, att ansökan om rätt till statsbidrag för inackordering av barn, för vilka icke sådan rätt inträder automatiskt, regelmässigt göres dels vid barnets inträde i skolan, om inackordering då önskas, dels ock under samma förutsättning vid barnets uppflyttning till skolans fjärde klass. Ansökan bör av folkskolestyrelsen ingivas till folkskolinspektören, som prövar behovet av inackordering, bestämmer det högsta antal dagar, för vilket statsbidrag må utgå varje läsar, och så snart ske kan meddelar skolstyrelsen sitt beslut. I det fall, att inspektören icke anser sig kunna bifalla skolstyrelsens framställning om inackor-

dering av visst barn, bör skolstyrelsen kunna hänskjuta framställningen rörande detta barn till skolöverstyrelsen för prövning och avgörande.

Enligt nu gällande bestämmelser beräknas statsbidraget på skoldistriktens styrkta verkliga kostnader för inackorderingen. Då det gäller inackordering i enskilda hem åligger det skolstyrelserna att styrka sina här ifrågasvarande utgifter genom att till rekvisitionerna av statsbidraget foga avskrifter av kvittona från inackorderingshemmen. Då inackorderingsavgifter i regel utbetalas månadsvis, blir det 8 à 9 kvitton för varje under helt läsår inackorderat barn och således tusentals kvitton eller kvittoposter, som skola avskrivs, sammanräknas, kontrolleras och jämföras med beloppen i statsbidragsrekvisitionerna. Det är uppenbart, att detta innebär avsevärda tidsödande olägenheter icke blott för skolstyrelserna utan även för folkskolinspektörerna och länsstyrelserna, varför en enklare anordning är önskvärd.

Överstyrelsen ifrågasätter, om icke skoldistriktens verkliga inackorderingskostnader kunna anses tillfredsställande styrkta, om de styrkas på samma sätt som åtskilliga andra utgifter, till vilkas bestridande utgår statsbidrag. I allmänhet intagas i rekvisitioner de detaljerade uppgifter, som erfordras för en exakt beräkning av distriktets verkliga utgifter för ifrågasvarande ändamål, varjämte skolstyrelsens ordförande betygar, att de lämnade uppgifterna äro riktiga. När nu rekvisitionerna av inackorderingsbidrag innehålla uppgifter för varje barn om antalet inackorderingsdagar, om inackorderingsavgift för dag räknat och om totalbeloppet för läsåret, bör härutöver enligt överstyrelsens mening icke fordras annat bestyrkande av skoldistriktets verkliga kostnader än ordförandens särskilda betygande, att de i rekvisitionen lämnade uppgifterna äro riktiga. Överstyrelsen föreslår därför, att bestämmelsen, att rekvisition skall vara åtföljd av kvitto från den, hos vilken skolbarn varit inackorderat, på det belopp han härför uppburit, måtte utgå ur författningen.

Av vikt är emellertid, att skolstyrelsen kontrollerar, att avgifter icke utbetalas för tid, då barnet flera dagar i följd icke vistats i inackorderingshemmet, t. ex. under påskferierna eller vid sjukdomsfall. Särskilt i större skoldistrikt har saken ordnats på det sättet, att de lärare, som undervisa inackorderade barn, attestera räkningarna på inackorderingsavgiften. Härigenom erhåller skolstyrelsen tillförlitlig uppgift om antalet inackorderingsdagar under månaden. Anordningen synes vara lämplig och bör kunna i en eller annan form allmänt införas. Möjligen vore det lämpligt, att i skolan fördes en liggare, vari för ifrågasvarande barn gjordes anteckning om antalet inackorderingsdagar för varje månad. Även i andra avseenden är en viss tillsyn från vederbörande lärares sida över inackorderingsverksamheten önskvärd.

Enligt den nu ifrågasatta handläggningen av inackorderingsärendena skulle all ansökan och förhandsprövning bortfalla beträffande flertalet barn, för vilka inackordering är behöflig. Inackorderingen av de barn, för vilka förprövningen skulle kvarstå, komme i regel att omfatta endast kortare och därför mindre anslagskrävande perioder. Genom att prövningen av dessa ansökningar förläggas till folkskolinspektörerna, kan handläggningen av ärendena ske betydligt snabbare. På grund härav och då ingen dylik ansökan i förväg behöver göras angående flertalet inackorderade barn, kan skolstyrelsen uppskjuta den mera detaljerade planläggningen av inackorderingsverksamheten till närmare det ifrågasvarande läsårets början, varigenom rubbningar i den uppgjorda planen mera kunna undvikas. Ett genomförande av den här ifrågasatta ändringen av den administrativa handlägg-

ningen av inackorderingsärendena torde icke komma att medföra någon egentlig ökning av folkskolinspektörernas arbetsbörda.

Statskontoret har helt anslutit sig till skolöverstyrelsens ståndpunkt beträffande frågan om gällande statsbidragsgrunder. Statskontoret anser, att utredningen givit klart vid handen, att tillräcklig anledning saknas för vidtagande av någon ändring av de av riksdagen år 1935 fastställda grunderna för statsbidrag till här förevarande ändamål.

Statskontoret har dock icke tillstyrkt skolöverstyrelsens förslag om slopande av de särskilda bestämmelserna rörande inackorderingsbidrag för barn under 8 år. Ämbetsverket anför beträffande detta spörsmål.

Lämpligheten av ett borttagande av dessa bestämmelser, vilka tillkommit av omtanke om de minsta barnen och deras behov av föräldravård, kan i och för sig ifrågasättas. Härtill kommer, att antalet bidragsberättigade barn kommer att stiga, vilket i sin tur måste föranleda en i motsvarande mån ökad belastning å det för ändamålet anvisade riksstatsanslaget. Statskontoret kan därför icke tillstyrka den ifrågasatta uppmjukningen av gällande bestämmelser på denna punkt.

Vad beträffar de av överstyrelsen förordade förenklingarna av den administrativa handläggningen av förevarande statsbidragsärenden har statskontoret uttalat, att förslagen härutinnan i stort sett icke givit ämbetsverket anledning till erinran. Statskontoret anför.

Statskontoret vill icke motsätta sig, att den nuvarande förhandsprövningen av inackorderingsbehovet borttages, när fråga är om barn, tillhörande skolans tre lägsta klasser, och när avståndet från föräldrahemmet till skolan uppgår till fyra kilometer, liksom beträffande barn i fjärde eller högre klass med en skolväg, uppgående till sex kilometer. Erfarenheten torde ha visat, att framställningar om inackordering i dylika fall undantagslöst bifallits. Statsbidrag till inackorderingskostnaderna torde således i dessa fall kunna utanordnas direkt efter rekvisition, som granskats av vederbörande folkskolinspektör. Av vikt är emellertid, att i rekvisitionen angives även längden av den vägsträcka, som eleverna skulle ha att gå från föräldrahemmet till skolan.

Statskontoret anser sig icke heller böra framställa någon erinran mot att prövningen av ansökningar om inackordering samt om statsbidrag till kostnaderna härför beträffande barn, för vilka rätten härtill enligt de föreslagna bestämmelserna icke skulle inträda automatiskt, i fortsättningen anförtros åt vederbörande folkskolinspektör. Den förtrogenhet med hithörande ärenden, som inspektörerna förvärvat under den hittillsvarande giltighetstiden för nu gällande bestämmelser, torde utgöra tillräcklig garanti för att nämnda ärenden komma att handläggas på ett tillfredsställande sätt. Då folkskolinspektörs beslut i dylika ärenden enligt förslaget skall tillställas överstyrelsen, föreligger dessutom möjlighet för överstyrelsen att för ernående av enhetliga bedömningsmetoder — därest så skulle befinnas påkallat — genom särskilda anvisningar i ämnet giva vederbörande erforderlig ledning i det fortsatta arbetet.

Såsom överstyrelsen framhållit, beräknas jämlikt gällande bestämmelser statsbidraget på grundval av skoldistriktens styrkta verkliga kostnader för inackordering i enskilda hem. Överstyrelsen har ifrågasatt, om icke — i syfte att undgå den tidsödande granskningen av kvittona från inackorderingshem-

men — dessa kostnader skulle kunna anses tillräckligt styrkta, därest skolstyrelsens ordförande vitsordar riktigheten av i bidragsrekvisitionen angivna uppgifter.

Statskontoret kan för sin del icke biträda överstyrelsens förslag i denna del. Därest den av överstyrelsen föreslagna och av statskontoret i det föregående tillstyrkta förenklingen av statsbidragsärendenas administrativa handläggning kommer till stånd, framstår det enligt ämbetsverkets mening såsom synnerligen angeläget, att den i sista hand granskande myndigheten, nämligen riksräkenskapsverket, redan med ledning av föreliggande räkenskapsmaterial kan få tillräcklig kontroll på riktigheten av en länsstyrelsens utanordningsbeslut. Sådan kontroll torde icke på ett tillfyllestgörande sätt kunna erhållas, med mindre inackorderingskostnaderna styrkts medelst kvitto från respektive betalningsmottagare. Då dylikt kvitto självfallet kan omfatta inackorderingsavgifter för helt läsår i stället för månad, föreställer sig statskontoret, att några större olägenheter icke skulle behöva vara förenade med ett bibehållande av den i gällande författning stadgade ordningen.

Överstyrelsen har i detta sammanhang understrukit vikten av att skolstyrelsen kontrollerar, att avgifter icke utbetalas för tid, varunder barnet icke vistas i inackorderingshemmet, t. ex. under påskferier eller vid sjukdomsfall. Enligt vad överstyrelsen uppgivit, skulle särskilt i större skoldistrikt sådan kontroll hava åstadkommits genom att de lärare, som undervisa inackorderingsbarn, attestera räkningarna å inackorderingsavgiften. Överstyrelsen har vidare pekat på lämpligheten av att i skolan fördes en särskild liggare, vari för ifrågavarande barn anteckning gjordes om antalet inackorderingsdagar för varje månad. Någon föreskrift i nu angivna hänseenden har emellertid icke intagits i överstyrelsens författningsutkast.

Då statsverket i så stor utsträckning, som nu är fallet, bidrager till bestridande av inackorderingskostnaderna, torde självfallet alla möjligheter böra tillvaratagas för att få kontroll över att statsmedel icke tagas i anspråk på ett obehörigt sätt. Statskontoret finner det fördenskull synnerligen lämpligt ur kontrollsynpunkt, att de av överstyrelsen antydda möjligheterna härutinnan komma till direkt uttryck redan i den författning, vari de grundläggande reglerna för åtnjutande av här förevarande slag av statsbidrag äro meddelade.

Riksräkenskapsverket har biträtt skolöverstyrelsens ifrågavarande förslag. Ämbetsverket anför.

Riksräkenskapsverket anser, att ett efter 80 procent av kostnaderna beräknat statsbidrag utgör maximum, därest man överhuvudtaget skall kunna räkna med att vederbörande kommun bibehåller något intresse för att iakttaga återhållsamhet med ifrågavarande utgifter. Erinras må, att även statsbidrag till anordnande av skolskjutsar för skolpliktiga barn utgår efter 80 procent av kostnaden. Därest bidraget för inackordering av skolbarn skulle höjas, torde som konsekvens därav jämväl en höjning av bidragen till anordnande av skolskjutsar sannolikt komma att genomföras. Riksräkenskapsverket vill härutöver understryka angelägenheten av att frågan om kostnaderna för en viss kommunal förvaltningsuppgift hålles skild från spörsmålet om understöd åt synnerligt skattetyngda kommuner. Understöd i skatteutjämnande syfte böra liksom hittills skett alltjämt utgå i särskild ordning och icke i form av förhöjt statsbidrag till viss speciell förvaltningsuppgift. Riksräkenskapsverket ansluter sig fördenskull till skolöverstyrelsens uttalande på denna punkt.

Skolöverstyrelsens förslag till förenkling av den administrativa handläggningen av inackorderingsärendena synes riksräkenskapsverket väl ägnat att medföra därmed åsyftat resultat, utan att kontrollen från statens sida i nämndvärd mån eftersättes. Vad särskilt angår verifieringen av skoldistriktens kostnader för inackordering av skolbarn i enskilda hem, har överstyrelsen föreslagit, att skoldistriktet skulle befrias från skyldigheten att vid statsbidragsrekvisitionerna foga kvittan å nämnda kostnader. Enligt överstyrelsens mening skulle, med hänsyn till de fullständiga uppgifter som lämnades i statsbidragsrekvisitionerna, icke erfordras annat bestyrkande av skoldistriktens verkliga kostnader för ändamålet än ordförandens i skolstyrelsen särskilda be-tygande, att de i rekvisitionen lämnade uppgifterna vore riktiga. I § 7 av skolöverstyrelsens kungörelseförslag hava intagits bestämmelser rörande be-skaffenheten av uppgifter angående inackorderingsverksamheten.

Riksräkenskapsverket vill framhålla, att även med det för närvarande tillämpade förfaringssättet vid rekvisition av statsbidrag synnerligen detaljerade uppgifter lämnas angående kostnaderna för inackorderingen m. m., vilkas riktighet intygas av ordföranden i vederbörande skolstyrelse. På grund härav har det vid den inom riksräkenskapsverket verkställda granskningen av dylika statsbidrag icke varit erforderligt att äga tillgång till särskilda kvit-ton å de av skoldistriktet utbetalda beloppen. Framhållas må även, att lik-nande förfaringssätt som det av skolöverstyrelsen nu föreslagna tillämpas be-träffande vissa andra statsbidrag för folkskoleväsendet såsom statsbidrag till slöjdundervisning. Vid sådant förhållande och då skolöverstyrelsens förslag innebär avsevärd lättnad i arbetsbördan såväl för statsmyndigheterna som för skoldistriktet, kan riksräkenskapsverket för sin del tillstyrka förslaget.

Enligt för närvarande gällande grunder utgår inackorderingsbidrag till samtliga skoldistrikt efter enhetlig procentsats, nämligen med 80 procent av skoldistriktens kostnader för inackorderingen. Skolöverstyrelsen har i anled-ning av en vid 1942 års riksdag väckt motion haft att överväga frågan om höjning av statsbidraget i vissa fall till 90 procent. I nyssnämnda motion hade hemställts, att, i de fall särskilt ömmande omständigheter på grund av hög skattetunga och stort inackorderingsbehov föreläge, Kungl. Maj:t måtte kunna bevilja vederbörande skoldistrikt bidrag upp till 90 procent av kost-naden. Skolöverstyrelsen, som framhållit, att statsmakternas beslut om fast-ställande av en så hög procentsats som 80 procent föregåtts av ingående över-väganden, har givit uttryck åt den bestämda uppfattningen, att gällande bi-dragsgrunder borde bibehållas oförändrade. Till denna uppfattning, vilken delas av såväl statskontoret som riksräkenskapsverket, ger även jag min an-slutning. Jag ifrågasätter således icke för närvarande någon ändring i detta hänseende.

För närvarande utgår statsbidrag som regel icke för inackordering i enskilt hem av skolbarn under 8 år, såvida barnet ej åtföljes av äldre syskon eller ock skolöverstyrelsen, därest särskilda omständigheter prövats föreligga, läm-nar medgivande därtill. Dessa undantagsbestämmelser för barn under deras första skolår, vilka ha sin grund i omtanke om barnen, ha enligt vad skolöver-styrelsen framhållit vållat svårigheter och olägenheter, varför överstyrelsen

Departement-
schefen.

hemställt om upphävande av bestämmelserna. Statskontoret har motsatt sig detta förslag. För egen del ansluter jag mig till skolöverstyrelsens uppfattning, varför jag tillstyrker, att bestämmelserna upphävas.

De av skolöverstyrelsen förordade förenklingarna beträffande inackorderingsärendenas handläggning synas ändamålsenliga. Jag tillstyrker, i enlighet med skolöverstyrelsens förslag, att den stadgade förhandsprövningen borttages, när fråga är om barn, tillhörande skolans tre lägsta klasser, och avståndet från föräldrahemmet är minst fyra kilometer, liksom beträffande barn i högre klass med en skolväg av minst sex kilometer. Jag tillstyrker även, att prövningen av ansökningar om inackorderingsbidrag för barn med kortare skolväg än nyss angivits i fortsättningen anförtros åt folkskolinspektörerna. Beträffande dessa och övriga därmed sammanhängande frågor torde det böra ankomma på Kungl. Maj:t att framdeles meddela beslut.

Såsom ovan erinrats ankommer det på Kungl. Maj:t att fastställa det belopp, som skall anses motsvara dagskostnaden för inackordering i skolhem eller arbetsstugor. Beloppet i fråga är sedan den 1 januari 1941 fastställt till 1 krona 35 öre. Med hänsyn till frågans samband med beräkningen av anslagsbehovet för nästa budgetår vill jag i detta sammanhang erinra, att framställning gjorts av skolöverstyrelsen om att ifrågavarande dagskostnad måtte, räknat tills vidare från och med den 1 juli 1942, bestämmas till 1 krona 60 öre. Statskontoret och socialstyrelsen ha med hänsyn till livsmedelsprisindexets utveckling intill den 1 januari 1943 ansett beloppet böra bestämmas till 1 krona 55 öre. Jag har för avsikt att framdeles anmäla detta ärende och därvid tillstyrka, att beloppet fastställs till den av statskontoret och socialstyrelsen angivna summan.

Folkskolinspektören i stockholmstraktens inspektionsområde **H. Haage** har i skrivelse den 12 april 1943 hemställt om snara åtgärder, i syfte att gällande bestämmelser om statsbidrag till inackordering av skolbarn, till skolhemsbyggnader och till avlöning åt personal vid skolhem måtte utsträckas till att gälla även sådana fall, då landsting eller annan av Kungl. Maj:t för ändamålet godkänd myndighet eller organisation inrättar skolhem för inackordering av skolbarn. Framställningen har föranletts därav, att fråga uppkommit om inrättande av ett skolhem för barn inom Stockholms skärgård, vilka för fullgörande av sin skolgång äro hänvisade till inackordering. Anskaffandet av lämpliga inackorderingshem för dessa barn, vilka uppginge till ett fyrtiotal, erbjöde, framhåller inspektören, i många fall stora svårigheter. Stockholms läns landsting syntes vara intresserat av att åtaga sig uppgiften att vara huvudman för ett dylikt skolhem under förutsättning, att statsbidrag kunde erhållas till skolhemmets upprättande och drift efter samma grunder som gälla för det fall, att ett skoldistrikt är huvudman.

I anslutning härtill får jag nämna, att skolöverstyrelsen i skrivelse den 19 januari 1943, till vilken jag i annat sammanhang framdeles torde få återkomma, behandlat frågan om anordnande av skolhemsanläggningar, gemen-

samma för två eller flera skoldistrikt. Överstyrelsen har därvid bland annat framhållit, att behov av skolhem jämväl av ifrågavarande typ föreligger, dock endast i ringa omfattning. Då emellertid statsbidrag enligt nu gällande bestämmelser icke syntes kunna utgå för upprättande av skolhem av denna typ, hade överstyrelsen övervägt olika möjligheter för åstadkommande av lämplig anordning för dylika skolhem och därvid funnit, att en utväg vore, att landstingen åtog sig uppgiften att vara huvudman för skolhem, avsedda att mottaga barn från skoldistrikt inom respektive landstingsområden. Överstyrelsen ansåge sig emellertid icke för närvarande kunna förorda, att generella författningsbestämmelser utfärdades i ämnet. Enligt överstyrelsens mening borde, därest förslag framkomme om upprättande av skolhem av ifrågavarande slag, frågan om statsbidrag till kostnaderna härför ävensom övriga därmed sammanhängande spörsmål tills vidare i varje särskilt fall underställas riksdagens prövning.

Då förslag nu framkommit om inrättande av ett skolhem för barn inom Stockholms skärgård, uppkommer frågan, huruvida statsbidrag härtill bör utgå efter samma grunder, som gälla för det fall, att ett skoldistrikt är huvudman. Då framställningen för närvarande är föremål för remissbehandling, är jag icke beredd att nu taga slutlig ställning till denna fråga. Jag finner emellertid önskvärt, att förslaget förverkligande icke skall förhindras av den formella omständigheten, att gällande statsbidragsbestämmelser förutsätta, att endast skoldistrikt kunna vara huvudmän för skolhem. Därest efter i vederbörlig ordning verkställd utredning förutsättningar finnas föreligga för inrättande av ett skolhem för ifrågavarande område, torde Kungl. Maj:t böra äga lämna medgivande, att gällande grunder för statsbidrag till inackordering, till skolhemsbyggnader och till avlönande av personal vid skolhem skola i tillämpliga delar gälla även beträffande det ifrågasatta skolhemmet inom Stockholms skärgård, försåvitt Stockholms läns landsting eller eventuellt annan av Kungl. Maj:t godkänd myndighet eller organisation åtager sig huvudmannaskapet. Kungl. Maj:t torde även få meddela de kompletterande bestämmelser, som må finnas påkallade. Jag är icke för närvarande, innan ärendet ännu färdigberetts, beredd att ingå på frågan, huruvida framdeles generellt medgivande av enahanda innebörd bör lämnas.

I årets statsverksproposition har anslagsbehovet för nästa budgetår till förevarande ändamål beräknats till 1,850,000 kronor. Jag finner icke anledning att nu frångå denna beräkning.

3. Hemställan.

Aberopande det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels till Folkskolor m. m.: Bidrag till avlöning åt lärare för vid statsunderstödda sjukvårdsanstalter och vid vissa barn-

Kungl. Maj:ts proposition nr 217.

hem intagna barn i skolåldern för budgetåret 1943/44 anvisa ett förslagsanslag av kronor 200,000; dels ock till Folkskolor m. m.: Bidrag till inackordering av skolbarn i skolhem, arbetsstugor eller enskilda hem för budgetåret 1943/44 anvisa ett förslagsanslag av kronor 1,850,000.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdde hemställen förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

E. Reuterswärd.